

Rolul artei dansului în formarea cultural-experiențială a adolescentului

Denisa BADEA, PhD
University of Arts, Tîrgu Mureș
denisabadea8@gmail.com

Abstract: The Role of Dance in the Cultural and Experiential Formation of the Teenager

The art of dance can contribute to the complex formation of the teenager, accessing the kinesthetic-motor, cognitive, psycho-social and artistic-aesthetic development directions. The present study on the role of the dance art in the complex formation of the adolescent personality began with the Dance Teacher Observation Programme, held at Royal Ballet School, UK. According to this analysis, particular attention was paid to the kinesthetic development in the direction of the movement vocabulary. But taking into account that the art of dance implies a syncretism of the arts, we also support perspectives that configure the art of dance as a cultural-experimental crucible, viable to the modeling of adolescent personality.

Key words: *dance; cultural education; experience; adolescent*

Studiul privind rolul artei dansului în formarea complexă a personalității adolescente a debutat în urma stagiului de practică *Dance Teacher's Observation Programme*, desfășurat în 2016 la Royal Ballet School, Marea Britanie. În urma analizei realizate într-una dintre cele mai prestigioare școli de balet din lume s-a putut constata o atenție deosebită acordată dezvoltării kinestezice, în direcția stăpânirii vocabularului de mișcare, dar într-o măsură ceva mai redusă concentrarea pe o dezvoltare culturală complexă.

Asfel, deși în ultimele decenii au fost făcuți pași semnificativi spre deschidere culturală, tendința în sistemul educațional vocațional este de a vedea într-un singur domeniu, sau, în cazul dansului, în componenta antrenamentului tehnic, calea regală spre dezvoltarea interpretului. Pedagogul britanic Ken Robinson, un susținător al ideii integrării artei în educație, a declarat într-unul dintre interviuri că: „Dansul și activitatea fizică ar trebui să aibă același statut în școli precum matematica, știința și limbile studiate, putând să ajute și la îmbunătățirea rezultatelor la testări” (Robinson și Aronica, 2018), argumentând faptul că pentru obținerea unei educații complexe a elevului este nevoie de echitate, în sensul acordării importanței egale studierii artelor și a domeniile științifice sau a umanioarelor.

Răspunsul la întrebarea cum poate contribui dansul la modelarea cultural-experiențială a adolescentului presupune un exercițiu de analiză temeinică asupra acestei discipline artistice, prin care nu se vizează doar formarea unor abilități motrice, deși sine qua non această formă de artă le conține, ci oferă experiențe

complexe: de modelare a personalității, de experimentare a unui nou tip de limbaj, de accesare prin acest limbaj a unor modele culturale noi și, desigur, de a releva bucuria și frumusețea în și prin mișcare.

Ca și arta dramatică, arta dansului presupune un sincretism al artelor, susținând deci viziunile moderne asupra educației inter- și multi-disciplinare. Dansul propune o dezvoltare integrală a individului, accesând mai multe direcții de evoluție: kinestezic-motrice, cognitive, psiho-sociale și artistic-estetice.

Manifestul lui Ken Robinson de a integra dansul în curricula de bază nu este astăzi unul singular, discutându-se din ce în ce mai mult despre importanța introducerii dansului ca materie de bază atât în spațiul european, cât și în cel american. Însă aspectul cel mai important generat de aceste propuneri este faptul că au reușit să trezească interesul asupra diversității și bogăției conținute de această disciplină și formă de artă, până mai ieri rezervată cu precădere celor care doreau să urmeze o carieră profesionistă.

Astfel de studii susțin dansul în educație ca formă de pedagogie nu doar a artei mișcării, ci și prin arta mișcării, reamintind faptul că dansul este înrădăcinat în istorie în toate culturile lumii, oferindu-ne nu doar o înțelegere a mișcării, a tehnicii de execuție sau a modelării esteticii corpului, ci propunând o valoroasă incursiune cultural-experiențială, sporind înțelegerea asupra culturii, civilizației și relaționării diferitelor popoare ale globului. Arta mișcării reflectă un univers complex și ar trebui tratată din perspectivă plurivalentă, univers care se dezvăluie cu atât mai fascinant cu cât căutăm relaționarea formei cu sensul din spatele pașilor. În acest caz, dansul devine o poartă deschisă către diversitatea culturală, către experimentarea unor istorii netrăite și către relevarea, deopotrivă, a unor sentimente umane comune, ce leagă popoare, religii, credințe, deziderate, dar și diferențe substanțiale de rafinare în formă, de înțelegere asupra lumii sau asupra unor fenomene sau istorii.

Dar nu este suficient să cunoaștem și să recunoaștem că o disciplină precum dansul generează un câmp multiplu de informații și experiențe, ci este necesar ca un actor educațional să le pună „în mișcare”, să stârnească curiozitatea elevilor, încurajându-i în a acționa creativ. În acest sens este nevoie de o cunoaștere aprofundată a dezvoltării psihologice a elevilor pe etape de vârstă, iar etapa adolescenței este considerată de specialiști ca moment ce coincide cu atingerea pragului maxim de dezvoltarea intelectuală (Verza și Verza, 1993), deci inclusiv capacitatea de a opera cu noțiuni abstracte.

Activitățile artistice susțin dezvoltarea personalității adolescente cucerind multiple paliere psiho-sociale. Se discută deseori că dansul dezvoltă o disciplină fizică riguroasă, dar acest fapt se extinde și în planul comportamentului social, implicând situații de interacțiune și de gestionare a relațiilor interumane. Acest fapt este susținut de studii care au cuantificat gradul de activare a inteligenței sociale, manifestată prin implicarea activă prin cooperare și colaborare între membrii implicați în activitățile propuse.

Programul *Dancing Classroom*, propus în anul 1994 de către Pierre Dulaine și implementat pentru prima dată într-o școală din New York, își propunea ca pe lângă demersul de a oferi cursuri de dans de societate diferitelor școli, să contribuie, de

asemnea, la crearea unei comunități unite și să estompeze segregărilor rasiale sau naționale. Impactul acestui program preluat de numeroase instituții de învățământ și a cărui activitate continuă și astăzi, a fost certificat într-o evaluare care prezenta că 95% dintre elevii implicați în astfel de activități și-au îmbunătățit abilitatea de cooperare și colaborare (Robinson și Aronica, 2018).

Astfel, arta dansului se poate configura ca un creuzet cultural-experiențial viabil modelării personalității adolescente. Demersul lui Pierre Dulaine de a învățând copiii israelieni, evrei și palestinieni să danseze și să concureze împreună este în primul rând un exercițiu de cultivare a respectului, a toleranței, a compasiunii și de acceptare a diferențelor culturale, aspecte care transgresează concepțiile care limitează dansul exclusiv la formă sau la modelare corporală. Dar tendința ca dansul să fie cultivat mai mult ca un mod de atingere a unor deziderate tehnice în execuție poate fi remarcată și în cadrul unor mari școli de balet precum Royal Ballet School. Această direcție provine din gradul foarte ridicat al performanțelor tehnice la care a ajuns baletul profesionist (deseri aceste performanțe apropiindu-se de deziderate mai degrabă sportive decât artistice), concurența acerbă necesitând corpuri standardizate care stăpânesc tehnica de mișcare la cel mai înalt nivel.

Analizarea procesului pedagogic de antrenament din cadrul Royal Ballet School, Marea Britanie, a constat în observația directă a modului de organizare și desfășurare a cursurilor pentru elevii între 10 și 18 ani. În urma parcurgerii unei lecții de balet coordonate de prim-balerina Daria *Klimentová* se poate remarca o organizare tipică, cuprinzând etapa introductivă de încălzire a întregului aparat locomotor la bara de balet, etapa mediană, compusă din exerciții la centrul sălii (compoziții: adagio, allegro) și etapa finală constituită din reducerea excitabilității neuro-musculare, iar la finalul lecției stabilirea unor aprecieri, recomandări oferite elevilor.

Analizând în ansamblu modul de desfășurare al orelor de curs, s-a sesizat o preocupare deosebită asupra „modelării corporale” spre cucerirea fizică a unor forme prestabilite, susținute de un antrenament intens al aptitudinilor și abilităților necesare în arta dansului clasic, aspect ce contravine unei viziuni mai ample asupra baletului sau asupra raportării creative la această formă artistică. Fără a nega faptul că baletul aparține unei practici kinestezice, consider în aceeași măsură că dansul clasic se bazează, pe lângă demonstrarea unor aptitudini și antrenarea unor abilități motrice, și pe o dezvoltare cognitivă, psiho-socială și estetică. Întrucât programul de studiu a fost cuprins într-o perioadă scurtă de timp, nu s-a observat intenția unui demers mai complex care să vizeze o formare vastă a personalității, ci doar introducerea într-un sistem de antrenament.

Structura lecției de balet, în mai toate școlile prestigioase de dans clasic, păstrează o structură tip, perpetuată din perioada maestrului Carlo Blasis (1830), continuată și îmbunătățită de cunoscuți pedagogi ai artei dansului. În cazul acestei formule de lecții, fără un pedagog al dansului, există riscul formării unor automatisme în mișcare,

necesare până la un moment dat, însă abuzul automatismelor poate împiedica exprimarea individualității.

Poate că această formulă de lecție în dansul clasic necesită o regândire din partea profesorului, îmbogățindu-i conținutul cu un discurs mai amplu asupra baletului, explicând nu doar principiile tehnice de execuție a mișcării, ci acordând sens fiecărei mișcări și explorând diferite forme posibile pe care corpul le poate executa, prin accesarea imaginației și a creativității elevilor. Discursul pedagogului în arta dansului clasic necesită un echilibru între formarea și dezvoltarea abilităților kinestezice și cultivarea gustului estetic, prin înțelegerea artei baletului ca artă sincretică, creând legăturii între limbajul dansului și limbajele altor forme artistice (teatru-dans, dans-pictură, dans-sculptură etc.).

Deseori, elevii sunt încurajați să atingă un ideal estetic în mișcare prin raportare la anumite forme de execuție sau luându-și ca model anumiți balerini, acest aspect ajutând la conturarea unui bun executant, precum am evidențiat în volumul *Anatomia ambiguității* (2017, 43–44).

Însă conturarea unei personalități artistice autonome este strâns legată și de modul de înțelegere profundă a dansului ca fenomen global. Dansul poate oferi, pe lângă dezvoltarea kinestezică inerentă – specifică învățământului vocațional – și o abordare inter și multidisciplinară, abordare accesibilă și învățământului general. În perioada adolescenței se poate opera cu o gamă complexă de activități menite să releve înțelegerea și creativitatea, parcurgând etapele creației (rolul de a compune fraze de mișcare), performării/ execuției (rolul interpretativ) și emiterii judecăților de valoare (rolul de analiză a diferitelor spectacole).

Adolescența, ca oricare etapă de vârstă, presupune modificări fizice și psihonoționale, iar sub aspectul educației artistice, a înțelegerii și aprofundării dansului ca un fenomen integrator cultural-experiențial, important în educația întru maturizare și toleranță. Dezvoltarea biologică caracteristică vârstei adolescente influențează, desigur, și aspectele referitoare la particularitățile și estetica în mișcare prin dans. Acest fapt este confirmat și în cadrul unei cercetări publicate de International Association for Dance Medicine and Science (2000), care aduce la cunoștință o serie de modificări biologice ce au loc la adolescenți și impactul acestora asupra practicării anumitor elemente din vocabularul dansului clasic:

În timpul perioadei de creștere a adolescenților, modificările fiziologice includ creșterea înălțimii, creșterea masei corporale, creșterea lungimii brațelor și a picioarelor și modificarea proporției membrilor și a trunchiului. Pe măsură ce sistemul nervos se luptă să țină pasul cu aceste modificări musculare și scheletice, dansatorul manifestă o evoluție fluctuantă în coordonare și echilibru. După cum ne putem imagina, aceste schimbări fizice complexe pot avea un efect semnificativ asupra abilităților de dans. Numeroși elevi vor cunoaște o diminuare a abilităților tehnice și a controlului. Mai

precis, un tânăr dansator poate observa o scădere a rezistenței și a flexibilității, ceea ce duce la extensii mai reduse a membrilor. Scăderea coordonării se reflectă în dificultăți de menținere a echilibrului și de execuție a piruetelor. Lungimea crescută a picioarelor în raport cu coloana vertebrală pun la încercare capacitatea elevului de a menține alinierea corectă (neutră) a pelvisului și a trunchiului. Odată cu scăderea controlului tehnic, riscul de accidentare crește.

IADMS Education Comitee, 2000

La nivel psiho-social, în *Psihologia vârstelor* de Emil Verza și Florin Emil Verza se prezintă o serie de schimbări relevante pentru abordarea complexă a domeniului prezentat:

Subperioada adolescenței propriu-zise (16-18 ani) este centrată pe o intelectualizare intensă, pe îmbogățirea experienței afective și structurarea conduitelor ca însemn al personalității complexe. Notele personale și specifice se exprimă în atitudini de independență și în îndeplinirea unor responsabilități prin care adolescentul să se poată afirma și autodepăși. Adolescentul afișează o demnitate bazată pe valorile culturale și morale, în care încearcă să demonstreze simț critic și originalitate. Expansiunea personalității se realizează prin socializarea aspirațiilor, a manifestărilor vocaționale și profesionale devenind dornic de confruntare și competiție.

Verza și Verza, 1993, 188

În urma cercetării și conturării unei scheme de dezvoltare a adolescentului din punct de vedere biologic, cognitiv, social, emoțional, este necesară întocmirea unei etape de acțiune, care să răspundă eficient acestor multiple schimbări. Un demers important în educația artistică a elevilor constă în stimularea curiozității acestora de a descoperi multiple forme de dans aparținând unor culturi diferite, înțelegând astfel dansul ca un fenomen universal, ale cărui rădăcini se adâncesc în istoria umanității, pornind astfel într-o călătorie de redescoperire a dansului ca formă de celebrare a vieții, așa cum se practica în trecut ca ritual sau ca ceremonial, dimensiunea asupra căreia dansatorii pot avea o aplecare deosebită, după cum afirmă studiul lui Frank C. Bakker (1991).

De asemenea, activitățile de creație coregrafică de încurajare a spiritului imaginativ vin în întâmpinarea dorinței adolescenților de afirmare a propriei individualități. Încurajarea afirmării individualității prin dans se realizează nu atât prin elogiarea eului adolescentin, ci prin conștientizarea puterii de expresie prin dans. Dansul, prin forța sa de comunicare a emoțiilor, răspunde nevoilor adolescentului, stimulând introspecția și totodată exteriorizarea stărilor lăuntrice. Astfel, arta dansului poate contribui decisiv la formarea adolescentului prin așezarea în echilibru a trupului, minții și spiritului într-un moment de maximă necesitate, de căutare, de reflectare sau de criză, așa cum a fost deseori numită de specialiști perioada adolescenței.

Comportamentele cele mai des întâlnite care fac cunoscută criza de personalitate a adolescenților practicanți ai dansului clasic de performanță se manifestă printr-o preocupare obsesivă asupra imaginii corpului, alături de manifestarea unor stări de anxietate în momentul în care forma trupului acestora, aflat încă în creștere, nu coincide cu modelul clasic al balerinei sau balerinului. Grija excesivă asupra aspectului fizic, teama unor schimbări fizilogice inerente dezvoltării normale a corpului adolescenților, vine desigur și pe filiera mentalităților colective asupra idealului de reprezentare a balerinei/balerinului. Astfel, efortul lor constă nu doar în exersarea aptitudinilor ci și în formarea și menținerea unor standarde corporale impuse.

Impactul practicării artei dansului într-o perioadă de maximă maturizare fizică, intelectuală, emoțională și de stabilire a unei identități personale vine în întâmpinarea dimensiunii prospective, a aspirațiilor personale și a alegerii viitoarei cariere. Elevii din cadrul școlilor vocaționale de balet de la o vârstă fragedă au conștiința faptului că fiecare antrenament are rolul decisiv întru devenirea artistică viitoare, întru clădirea și consolidarea viitoarei cariere, elevii fiind astfel nevoiți să se adapteze continuu la situații de stres emoțional și la efort fizic susținut. Durerea, oboseala, epuizarea fizică și psihică scrijelesc memoria corpului fiecărui elev, cu realități ce pot modifica visul și așteptările viitorului balerin, de aceea este important ca acestor elevi să li se ofere o perspectivă mai amplă asupra dansului, nu o dimensiune a tehnicii în execuție, ci și deschiderea elevului către creație, mai ales în perioada de maximă efervescență în etalarea sineului/individualității cunoscută în adolescenței.

Manifestarea dorinței adolescentului de a se afirma, de a-și exprima unicitatea, sunt comportamente care slujesc căutărilor artistice ulterioare. Astfel, într-un program vocațional de balet, înregimentarea permanentă a adolescenților la un antrenament rigid fără a alterna cu momente de pauză-creativă, nu fac decât să anuleze pentru o clipă bucuria de a explora, de a îndrăzni să meargă pe un drum necunoscut, dar personal.

În concluzie, încă există în cadrul liceelor vocaționale cu profil dans clasic tendința de rezumare a dansului la o estetică în mișcare, conformă cerințelor tehnice de execuție, epurând deseori dimensiunea culturală și perspectiva experimentului din această formă de artă. Această direcție trasată educației în dans devine justificabilă doar în măsura în care considerăm mediul concurențial în care ajung dansatorii la maturitate mai important decât dezvoltarea personalității creative autonome, cu alte cuvinte o poziționare a tehnicului deasupra sensibilului. Dar o reconsiderare a artei dansului în educație, formulată într-un binom de cunoaștere cultural-experiențial, valid atât liceelor generale, cât și celor vocaționale, poate constitui un răspuns viabil la criza și modelarea personalității adolescentului, independent de căutările profesionale inerente.

BIBLIOGRAFIE:

- BADEA, Denisa, 2017. *Anatomia ambiguității. Procesul estetizării corpului în balet*. București: Eikon.
- BAKKER, Frank C., 1991, Development of personality in dancers: A longitudinal study. *Personality and Individual Differences*, 1991, vol. 12(7), p. 671-681.
- BLASIS, Carlo, 1830. *The Code of Terpsichore. The art of dancing, comprising its theory and practice, and a history of its rise and progress, from the earliest times*. Trad.: R. Barton. London: Edward Bull.
- IADMS Education Comitee, 2000. The Challenge of the Adolescent Dancer [online]. *International Association for Dance Medicine and Science*. [Accesat 25 mar. 2018]. Disponibil la: <https://www.iadms.org/?1>
- ROBINSON, Ken și ARONICA, Lou, 2018. Why dance is as important as math in school. *Ted Ideas*. [Accesat 25 mar. 2018]. Disponibil la: <https://ideas.ted.com/why-dance-is-just-as-important-as-math-in-school/>
- VERZA, Emil și VERZA Florin Emil, 1993. *Psihologia vârștelor*. București: Hyperion.